

ACL
841

[Faint handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

1047 4275

~~1772
19: Stadregt~~

STADREGT VAN HARDENBERG

EN

STADREGT VAN DIEPENHEIM.

STADT VAN HARDENBERG

STADT VAN DIEBOLD

27 NOV. 1933

ACL
041

VEREENIGING TOT BEOEFENING
VAN OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS

STADREGT VAN HARDENBERG

EN

STADREGT VAN DIEPENHEIM

EERSTE DEEL — ZESTIENDE STUK.

N.V. DEVENTER BOEK- EN STEENDRIJKERIJ VROEGER
FIRMA J. DE LANGE — 1925.

STADREGT VAN HARDENBERG.

Het hieronder volgende stadrecht, dat voor zoover mij bekend is, nog niet is uitgegeven, komt voor in een folio boekdeel, bewaard in het archief der gemeente Stad-Hardenberg. Het boek is in 1782 vervaardigd door of onder leiding van den toenmaligen secretaris J. van Riemsdijk, blijkens de volgende mede daar in opgenomen resolutie:

..Extract uit het boek van resolutien der stad Hardenbergh.

Donderdag den 28 Maart 1782.

Schepenen en raaden hebben op het geproponeerde dieswegens door de heeren burgemeester van Borne en secretaris van Riemsdijk aan hun Weled. Achtbare gedaan, geresolveert, dat alle resolutien door de magistraat hier bevoorens genomen en in dit boek van resolutien niet geregistreert, voor zoo verre die alnog zoo op losse papieren als anders voorhanden zijn, in een apart boek in 4to of in het zelfde formaat als dit tegenswoordige zullen worden gecopieert, om voortaan voor een 1ste deel van het boek van resolutien te verstrekken. En dat er mede een boek in folio zal worden aangelegt, waarin alle privilegien en gerechtigheden, etc., de stad concenterende, of de daartoe relatie hebbende documenten in eene behoorlijke ordre zullen worden geregistreert; zijnde de secretaris verzocht om dit onder zijne directie te nemen en op stadskosten ter executie te brengen en te laten geschieden.

In fidem

(w.g.) J. van Riemsdijk
secret.

Uit dit besluit blijkt, dat bestond
 Een boek van resolutien, doch dat niet volledig was:
 dat zouden worden aangelegd twee nieuwe boeken n.l.
 eene aanvulling van het resolutieboek en
 een register, waarin de privilegien moesten worden afgeschreven.

Voor zoover ik heb kunnen nagaan is alleen het laatstge-
 noemde boek nog aanwezig. Het heeft tot opschrift: „Boek
 van privilegien, octroyen, handvesten en gerechtigheden,
 mitsgaders van andere zaaken en handelingen der stad Har-
 denbergh”.

Afgaande op dit opschrift zou men verwachten eene ver-
 zameling van brieven te vinden, waarbij aan Hardenberg
 rechten werden verleend of bevestigd. Dit is echter geenszins
 het geval. De eenige privilegebrief, die er in voorkomt, is de
 stadbrief van 1362, reeds elders uitgegeven¹⁾. Daarop volgt
 het hier volgende stadrecht. Verder bevat het boek een
 uitvoerig betoog van den secretaris van Riemsdijk, voorzien
 van een groot aantal aanhalingen uit gedrukte bronnen, in
 het bijzonder uit Racer, en eenige posten uit de oude stads-
 rekeningen, om aan te toonen, dat Hardenberg de zelfde
 rechten als de drie groote steden van Overijssel bezat.

Het stadsrecht is geen afschrift van het oorspronkelijke
 keurboek, doch van een daarvan in 1619/20 door den secre-
 taris Johannes Andrae vervaardigd afschrift. Daar ook het
 stadrecht, dat als bijlage aanwezig is in eene in 1785 door
 Hardenberg ingezonden deductie²⁾, eene copie is van het
 werk van Andrae³⁾, mogen wij veilig aannemen, dat het

¹⁾ Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel, deel IV, blz. 226.

²⁾ Rijksarchief Overijssel, No. 3047.

³⁾ Het opschrift van dit stuk luidt: „Evert Hermes, Egbert Derksen,
 Wyllem Woelders, Leffert Geertzen, borgemeisteren in tempore anno 1619 tot
 Petri ad Cathedram anno 1620 hebben dyt boek tot memorie der stadt
 Herdenberch gecoefft unde dair laten inscriven uut het olde registryboeck
 der stadt gelijk naevolgende tho ersyen.

Per me Joannem Andrae, scriba Hardenbergensis.

oorspronkelijke keurboek in de 18^e eeuw niet meer bestond. Vermoedelijk is het met de privilegebrieven en andere stukken bij den brand, die in 1708 het raadhuis vernielde, verloren gegaan.

De beide handschriften, waarin de keuren bewaard zijn gebleven, zijn vrijwel woordelijk gelijkloidend. Slechts hier en daar heeft de afschrijver wel eens een woord of enkele letters vergeten. Op enkele plaatsen is de tekst bedorven, terwijl eens het slot eener bepaling ontbreekt. Wij zullen moeten aannemen, dat Andrae hier in het oorspronkelijke keurboek onleesbaar geworden woorden of zinnen heeft gevonden.

Omtrent den ouderdom der keuren kan alleen worden vastgesteld, dat het meerendeel der bepalingen uit de 15^e, wellicht ook uit de 14^e eeuw stamt. De eerste gedagteekende bepaling is van 1502.

Bij de uitgave is het Hardenbergsche (handschrift H) tot grondslag genomen. De aangegeven varianten zijn ontleend aan het te Zwolle aanwezige afschrift (handschrift Z). Op enkele plaatsen, waar in beide handschriften woorden waren weggevallen of klaarblijkelijk onjuist waren geschreven, plaatste ik de aanvulling of verbetering tusschen ( ).

v. E. v. d. V.

STADS WILLEKEUREN EN GERECHTIGHEDEN

zoals die in den jaare van Petri ad Cathedram 1619 tot Petri ad Cathedram 1620 uit des stads oude registerboek door de secretaris Johannes Andrae in een nieuw boek overgeschreven zijn.

Dyt synt onser stadt Hardenberch wyлкоer unde gerechticheyt als hyr nae volgen; dye sal men doen onderhouden bij alsucken brocke als hyr nae volget.

1. Item ¹⁾ dat eerste gebot ys een pont ende ys tyn ²⁾ wytthe; dat ander gebot ys vijff pont; dat derde geboot ys tijn pont; dat vierde gebott ys XX pont; dat vyefft gebot ys XL pont; ellyck pondt ys tijn ²⁾ wytthe; dat seste ende leste ys tachtentich pondt; ellyck pont IIII butkens; allen broke ys bij nachte dubbelt.
2. Wye den anderen loechent in eernten moede, der breeckt der stad I lb.
3. Wye den anderen spreek an sijn eer, der stad I lb.
4. Wye den anderen steeckt in sijn vell offte in sijn kleeder, vijff pont der stadt.
5. Wee den anderen daget uut eene huysel offte nutt ³⁾ yn eernten mode, der stadt vijff pont.
6. Wye den anderen bloetwondet, vijff pont.
7. Wye den anderen tegenloepett myt eenre bijlen, II pont.
8. Wye den anderen myt eenre bijlen bloetwondet, X pont.
9. Wye den anderen myt eenre kannen, glase, toyte, ennich

¹⁾ De nummers der artikelen komen in het handschrift voor. De volgende Items heb ik weggelaten.

²⁾ Z. leest „zijn”.

³⁾ Nooden of uitnoodigen.

- drynk na hem smijt, II lb.; toe raeken vijff pont; bloetwondet X lb; bij nachte dubbelt.
10. Soe dair onrechtelijck offte ongerack gheschedt, mogen onsse schepen, raet offte twee borgers, dat onversegede mans synt, solken vrede gebeden; wye den vrede weygherde, offte hij sij gast offte borger, dije breeke der stadt tachtentych pont payment vursz.; dat mach men verhalen an all sijn guedt, bynnen offte buyten.
  11. Soe een borger ende gast kijvende werden, den borger mach men beschudden buyten broke der stadt.
  12. Offte yennyck gast eenen borger mysdede, daer kijfflyck van queme, soe mochte de borger vrijlicken roepen beholp van borger; soe sollen dije borger daer bij komen ende beschudden den borger bij vijff pond ende brokeloes der stadt.
  13. Dye eene nae den anderen smeete op der straten myt eenen steene II pont; raekede hem, V lb;
  14. Soe men van buyten smijt myt eenen steen in 't huys, vijff lb; raectt men eenen, tijn pont; bloetwonden XX lb.
  15. Off enych man gyenge offte lyepe in eens anderen huys ende woolde hem slaen, dat waer XL pont; ende leepe hij ende sloech hem daerinne, dan ¹⁾ weer LXXX pont.
  16. Wye in onse stadt komt bij nachte anders dan over dije bruggen ende doer dije porten, der stadt vijff lb.
  17. Dije spreeckt op der schepen eett, daer breckt an dije man X pont ende dat wijff vijff lb; ende te beteren daer op gesproken ys, dat ys tott des rades seggen.
  18. Desghelijckes van koernoten, vuerheeren, eeswrogers ²⁾, dije onser stadt eenen eedt ghedaen hebben.
  19. Off yennich man in den raedt gekoeren worde ende nijet weesen en wolde, den solde men drije reisen kyesen; tot elcken koer breecke eenen Philippus schylt; ende

¹⁾ Lees „dat“. Z. heeft dat.

²⁾ dit zijn „eschwrogers“, de schutters van het bouwland.

- solde hij van stunden an opleggen; ende daer solde hij alsdan een yaer quijt wesen.
20. Desgelijkes vuerheeren, koernoten ende eswrogers.
  21. Offt yenich man off vrouwe queme in eens anderen huys bij slaepender tijt, myschede hem daerenboeven yst ¹⁾, daer en solde hem dije raet nijet over richten.
  22. Weert sake dat yemant des anderen vhuer opraekede nae den, dattet geraket weer, buyten oerloff des weerdes offte der weerdynnen, vijff pont.
  23. Off daer yemant gheene volle maethe off wachte ghegeven en worde, daer der stadt claege van queme, tot eelker tijt een pont.
  24. Van wath saken dat men in onser stadt voer volle vaethe opslaet, dat sij olij, hoynych, bootter offte andere dergelijcke waer, soe men dat in 't eerste opslaet, soe sal men dat ten eynde uutgeven bij vijff ponden; men moet laeten affslaen sonder broecke; men moet nijet ophaelen als (bij) denselven broecke vursz. ²⁾
  25. Off ennych man broot incoffte, hij solde dat voort geven bij kleijnen plunckweerden, als dat eerst ghegeven was.
  26. Off yemant hadde een volle tunne beers, dije solde opstecken bij rade der schepenen tot noede offte behoeff onser borgers, wye des weygert, dije broeke vijff pont.
  27. Men sal gheenen borgeren bijer weygeren, dije reeth gelt hefft; waert sake dat des yemant dede ende den schepenen daer kleege aff queme, dat (weer) der stadt vijff pont; ende bynnen eenre mandt ghene nerynghe myt tappen te doen.
  28. Soe en sal men gennen oeven noch daeren setten buyten

¹⁾ lees „yts“. De bedoeling is, dat wanneer hem in het huis iets overkwam, de schepenen hem daarvoor geene genoegdoening zullen geven.

²⁾ „ophaelen“ beteekent hier opslaan, in prijs verhoogen. De laatste hoeveelheden uit een vat mogen dus niet duurder dan de eerste worden verkocht; wel goedkooper.

- oerloff der schepenen bij vijff pont; ende daer en teendes nummermeer in te backen off toe melten.
29. Soe en sall nyemant vhuer boeten in oeven noch in daren dan bij daghe, tensij myt oerloff der schepenen off der vhuerheeren; Waer(t) dat daer yemant boeven dede, de breecke tot aller tijt vijff pont.
  30. Wat vremet beer men veyle wyll tappen, sollen sij ghaen ende latent hem setten; ende sye sullen den schepenen seggen myt waerachtigen woorden, wattet hem gecostet heeft; ende daerna sollen hem dije schepenen setten, dat sije hem daeran behouden maggen; dije daerenboeven dede, dije breke der stadt vijff pont.
  31. Men en sall gheen Heemburgher, Breemer oft andere coostell¹⁾ beer met lichterem byere menghen als bij een pont.
  32. Daer en sall nyemant bynnen onser stadt ommegeen bydden anders dan dije byddende oerde, bij een pont.
  33. Daer en sall nyemandt panden dan bij oerloff der stadt.
  34. Wye der stadt sijs versecht ende dat anders gevonden worde waerachtlijcken, dat weer X pont; ende bynnen enre mandt ghen beer te tappen.
  35. Dye scepen en sullen gheenen sijs uutborghen boven ses tonnen bij oeren eede.
  36. De schepenen sullen gelt oft pande overleeveren des eersten rechtdages; dije pande sullen den derden penynck beter wesen dan den brooke, tenweer dat sije overmytz noetsaeken nijet gedoen en konnen.
  37. Soe sullen alle, dije borgerschap wynnen, gheven eenen oelden schylt; oeren eeth toe doene myt den gelde ende ten schepenen seggen.
  38. Een insytter sall alle jaer geven eenen halven schylt; schaedes, dyenste ende alle onraett gelijk eenen anderen borger.

---

¹⁾ Waarschijnlijk eene afkorting van „coostelijck”.

39. Daer en sall gheen borger noch inwoener doen ansprecken offte belasten myt yenygen rechte anders dan voer onssen schepenen; waert sake dattet yemandt anders dede, dije breecke der stadt XX pont ende all last, koost, hynder ende schaden aff tho doene.
40. Daer en sall nyemant yenyghe daghe-, mane- off borghebreve brengen offte wederhaelen op onsse borger offte borgerschen, als bij vijff ponden.
41. Off onser stadt baede yemant tho hues queme omme pande, daarop solde hij pande wijsen off pantweeringe doen bij eenen ponde; indyen hij bynnen kerspels were, daarop mach sijn wijff pantkeringe doen op haers mans kompst; ende dat sal men den booden van wegen.....¹⁾
42. Off yenich van des raedes wegen uute weere ende hem daerboven wes myscede, dije breke an elcken persoon XX lb ende der scepenen genaede; ende desgelijcken vuerheeren, eeschwrogers.
43. Wes schepen ende raet myt den kornoten klaeret, daer en sall gheen recht meer boeven ghaen.
44. Weert sake dat yenych man hoorde eenyghe dingen, dije onssen raede andragende weeren, dat sollen sije trouwelijcken anbrengen; ende dat en solde dije raet nijet melden bij oeren eede.
45. Alle dije ghene, dije onssen raeth eenen eedt gedan hebben, dije moeghen eenen ytlicken van stadt broke beschuldigen, offt sije dat gesyen hebben; ende daer en sall nyemant onschult boeven doen.
46. Off yemant den anderen ansprecke, dat den schepenen onredelijcken duchte wesen ende luden, ende dije ghene, dije also ansprocken worde, daer reedelijcke op antworde ende wolde rynnen²⁾ offte rechtes blijven bij den schepenen, dat sullen dije schepenen scheyden³⁾; dat

¹⁾ In geen van beide h.s. verder ingevuld. In Z. staan....

²⁾ Z. heeft „vynnen”.

³⁾ De laatste 5 woorden ontbreken in Z.

- sullen beyde partijen lijden sunder wederseggen off yenyges rechtes daer en boeven.
47. Wess dat voor den raet gescheyden wort, van stunden an eenen pander voer dat geldt; dije pande te verstaen bynnen drie dagen.
  48. Alle pande, dije verwyлкоert synt, dije staen drie dage nae der opbadinghe.
  49. Offt yeny ch borger langer uuthe weer dan ses weecken, soe sal men eenen ygelycken rychten an sijn guet bij oerloff der schepenen.
  50. Off yeny ch borger myt yenigen gast to doene hadde, daer bij hem dije borger rechtes blijven wolde bij schepenen, soe solden dije schepenen den gasten seggen, dat se hem bescheydelijcken deden offte hij moste nae der tijt dije stadt schuwen; ende weert sake dije gast offte gasten daer en boeven in de stadt quemen, dat waer tot eelck tijt X pont; bij der sonnen uut der stadt.
  51. Off yenich borger enych guet anname te vercoepen, off hem hadde yemant gelt off guet gedaen over te brengen ende nijet en gescheede, daer claege aver queme, der stadt vijf pont ende den kleeger een pande voor sijn guet offt geldt.
  52. Alle pande, dije den schepen gesath sijnt, sollen sije vercoepen tot der stadt besten.
  53. Wann er een ytlyck pander eens gepanth hefft ende dije myt stadtrechte opgebodett ende vervolligett hefft, ys(t) dat hij van derselver sake meer pendinge, sullen nae der opbodinge bij der sonnen verstaen.
  54. Wye voor enyger stadt broeke lovet, dije lovet oeck voer dije zoene.
  55. Weert sake dat yemant in den scheyde gebloetwondett worde, daer brecke een ytlijck alsoe voele an als an sijn weederparthijen.
  56. Weert sake dat yemant heymelijcken enych guett huysede offt hovede, daer yemant sijnre schultt mede affhendych

- ghemakett worde, dije breke tot elker tijt vijff pont; ende dije schult to betalen.
57. Wye up eenen waegen tymmert off sijn guet dar op vlogent, den mach men van stunden an besaten buyten brocke onsser stadt.
  58. Weert sake dat yemant sijn gueth also hadde verwaepent oft vergheven, dat daer nijemant pande krijgen en konde, daer sullen dije schepenen kerckenspraecke van laten geschen, dat den voort meer nyemant love offte borghe, want sije en wyllen daer en tendes nyemande over rychten.
  59. Soe waer eenen koop gekofft wort, den koop mach een borger halff nemen, off hij dat tho tijde dede.
  60. Weert sake dat yenych borger den anderen dije helffte bekoefft hadde, den koop en darff hij nijet holden.
  61. Eene vrouwe mach oer kleeder in oer leste vor oeren bychtvader gheven, dije tot oer lijve hoert; dat soll stantachtich weesen.
  62. Weert sake dat yement ontijdich fuer in sijn huesz (hadde), dije solde van stunden an: Wapen! Wapen! roepen; weert sake, dattet yemant versweege ende nae ghevonden worde, dattet alsoe weer, dije broocke tott elcker tijt vijff pont der stadt; bij nachte dubbelt.
  63. Weert sake dat yemant wapengheruchte makede buyten noetsaken, dije brecke tot elker tijt vijff pont.
  64. Weert sake dat dije raett myt onssen borger yenighe saken toe doene hadden, des sije nijet eens gheworden en konden, soe waer alsdan dat meeste deell hen wolde, dat solde dat mijnste deel volgen sunder wederseggen.
  65. Soe en sullen ghene eswroegers noch vhuerheeren yemande quyth gheven als bij oeren eede.
  66. Weert sake dat onsse vhuerheeren offte eschwrogers yemande panden ende hem yemant weygerde pande to doene voer den broocke, soe mochtten sije off oer bode van stunden an hen nemen; ende doen sij enych weder-

- standt, soe solden scepen ende raet oer hant stercken buyten enygen brocke.
67. Daer en sall nyemant onsser stadt guett indragen buyten oerloff der schepenen, als bij vijff pond.
  68. Daer en sall nyemant den haegen bloeten noch willigen beschynnen bij vijff ponden.
  69. Men sall nijet vysschen in onsser stadt graven dan bij oerloff der schepenen als bij vijff pont.
  70. Men en sall nijet dijken noch enyghen korven maken in onsser stadt beeken oft water als bij vijff ponden.
  71. Men sall nijet hoeger wedden dan bij een emmer byers als bij eenen ponde; ende dije wedde doett.
  72. Men sall nijet dobbelen omme ryede geldt dan om eyn gelach van XX placken, dat men terstont voert verdryncke, anders dan omme noethe, appelen off dergelijcken als bij eenen ponde; ende dat solde dije weerth off weerdinne ghelden, daer dat in den huysse gescheede.
  73. Weert sake dat yemandes kynder enyghen appele, noeten, erweyten, bonen ofte dergelijcken yemande nemen ende daer klaghe van queme, dat weer der stadt vijff pont; ende dat solden dije olders betalen, den dije kynder thohoren.
  74. Een ytlijck sall sijne straten vor sijnen huysse holden ende waeren buten schaden der stadt.
  75. Wannere datt yemant borger worde, so sall hij alle lastelijcke saken eerst affdoen; ende kompt hem enyghen lastelijcke sake daernaen an, daer sullen dije borger guet ende quaett truwelijcken myt malkanderen ten eynde uuth draghen.
  76. Weert sake dat yenyghen borger enyghen lastelijcke saken anquemen, daer hij rechtes bij onssen rade blijven wolde, daer solden onsse schepenen unde raett sijne daghe op holden up sijne koest des gheens, dije sije up sijne dach begeert hadde.
  77. Weert sake dat dije eene borger den anderen doet sloege,

- dije brecke der stadt tachtentich pont; dije veertych pont eljck pont IIII butkens ende dije anderen vyertich pont eelck pont twe butkens; ende daer en boeven jaer ende dach uut der stadt tho blijven, ten weer sake, dattet hij eer van den vrunden scheyden konde.
78. Alle dije ghene, dije valde achter oeren hues hebben, dije sullen den mess van der stadt mueren rumen twee voet, als bij twe pont.
79. Weert sake dat yemant den anderen to borge sette ende daer hij schade bij kreeghe, den schaden solde hem dije ghene rychten, daer hij vor geloefet hadde, oeck woe dije schaede toqueme.
80. Wijc daer meer dan eens in den seent gewroget wert anders dan van ééne saeke, dat weer tot elker tijt vijff pont.
81. In den jaer van M ende V hondert ende twe, doe overdrogen den gemeen raet, off daer yemant weer van onsen borgers, dije den anderen sijn landt, dat hijc in pachte noch hadde, ende woldet hem verhoegen, dije broecke der stadt vijff pont; ende de pachtinge sall dan van gene weerden wesen.
82. 's Maendages nae onsser Vrouwendach Conceptio in den jaere van XV^c ende IIII doe overdroegen onsse gemene voerluyden, dat nyemant den anderen weerpens en weygeren en sall noch vercoepen bynnen noch buyten bij verlese der heeler vracht. Indyen dat enych borger varen wyll ende weert sake, dat dat daer gene borger varen en wolden noch en konden, soe mochte hijc sije laten, waer hie konde; ende dije helffte van der vracht sall dije stadt hebben. Item oeck en sall nijemant weerven; hijc en sal sije selven vaeren ende en sal sije nijet weder overgheven oeck bij verlyese soe veele, als dije vracht wesen solde.
83. Aldus sullen dije vhuerheeren wrogen:
Int eerste daer sije unbehalt vuer vynden, dat ys een pont den vhuerheeren.

84. Wye vlasz in den oven offte vuer bij sijne melck seth, een pont.
85. Men sal nijet swyngen noch hekelen, noch vhuer in den oeven noch in daeren boeten, noch ghene keersen ghyeten bij nachte, elker ponthe een pont.
86. Waert sake dat eenyge vrouwe offte maeget naerre den vuer hekelde dan ses hamervoet, tot elker tijt een pont den vuerheeren. Men en sall ghene keersen buyten huyses dragen sunder luchte, tot elker tijt eene quarte byers.
87. Wanner dije vuerheeren dije wake nijet besorget en vynden, tot elker tijt eene quarte byers.
88. Waer dye vhuerheeren den ijshaken ende dije kuse nijet en vynden, tot elker tijt eene toyte byers.
89. Wanner sije ghebyeden, dat men keeren sall off water voer dije doer tho setten, sullen sije schouwen; ende wijde des nijet en dede, dije breecke tot elker tijt eene quarte byers.
90. Alle bode, dije dije vuerheeren gebeyden, dije sal men doen ende holden tot elker tijt bij eenre quarte bijers.
91. Soe sullen dije vuerheeren ommegaan to allen XIII daghen ende schouwen; ende waer daer eene uuthe, so solden dije twee ommegaen; weeren dije twe uuthe, so solde dije derde myt onssen stadtboden ommegaen als bij oeren eede.
- Dije wakers sullen blasen des sommers toe thijn uhren ende des wynters to acht uhren bij eene toyte byers toe elker tijt.
92. Allen voersz. broecke sullen dije vuerheeren uutmanen bij eenre mandt; ende en sullen nyemant nijet quijth gheven als bij oeren eede.
93. Ende weert sake dat yemant weederstandt dede off doen wolde ende gene pande off gelt op toe leggen, soe mochten sije pande antasten, sije weeren inne offte uthe, buyten broke onsser stadt.
94. Anno XV^c ende XLIII op dach Petri ad Cathedram

synnen scepen unde raedt myt dije gemene borgeren eyndrachtlijcken tsamen verdragen ende overkommen, dat so wanneer nu vort an yemant van onse borgere angelanget wort ende gedinget op sijnen eeth, sall dije ansprecker, hij sij bynnen offte buyten gesethen, van ijder eeth, den hije nympt, den schepen geven eyn kanne wijns. Dan so veeren verwerder in den onrechten bevonden weert, sal hije den anlegger datselvige wederomme geven, vorbeholden off eyn borger angelanget weerde om eyn getuich der waerheyt t'seggen; dair sall onse borger off butensate nijet van geven dan dat gewontlijcke zegellgelt.

STADS-PRIVILEGIEN VAN DIEPENHEIM?

In het Rijksarchief in Overijssel bevinden zich eenige (geannecteerde) stukken betreffende het tusschen de Burgemeesters van Diepenheim en J. H. Muiderman († 1 Sept. 1811) als Richter van Diepenheim, bestaande geschil over de boeten en breuken wegens „slagerije, vuistslagen en bloedwondingen”, binnen Diepenheim en deszelfs wigbold gepleegd.

Als bijlage van het request der Burgemeesters d.d. 27 Maart 1776 is daaraan o. m. toegevoegd een copie der stadsprivilegien door de Drost, Borchmannen en Schepenen van Diepenheim op Petri ad cathedram 1602 en later vastgesteld.

Hieruit blijkt, dat het oude stadsboek in den brand van Borkulo is verloren gegaan. Of deze zoogenaamde stadsprivilegien eenig officieel karakter hebben gedragen, betwijfel ik. Te meer daar mij niet gebleken is dat de *stad* Diepenheim ooit als zoodanig bij de provincie is erkend. Wel schijnt volgens Racer ¹⁾ de voormalige bijzondere Heer van Diepenheim een soort van stadrecht aan deze plaats te hebben gegeven. En ik veronderstel dat het dit „soort van stadrecht” is geweest, 't welk men in 1602 weder op 't papier heeft gebracht en waarvan wij hier eene copie hebben. Hoe het zij, het is m. i. niet ondienstig de copie dezer rechten (welke volgens den Richter Muiderman „genomen zijn ten tijde, dat dese landen als regereeloos kunnen geagt worden, en men nog niet konde seggen, of sij het hoofd zouden boven houden en sig van onder de Spaansche dwingelandije los maken. Ja, van welke tijden men mag zeggen ten onsen opsigte, gelijk van Israel gesegt word: Richteren, Cap. VI, vr. 6; in die dagen was er geen Koning in Israel en ieder

¹⁾ Racer, Overijss. Gedenkst., VI, blz. 316.

deede dat recht was in zijn oogen") hier te doen opnemen.

De tekst, toch reeds minder fraai van uitdrukking, is echter ook op sommige plaatsen bedorven en nu en dan zijn er blijkbaar woorden uitgevallen. Reden waarom ik het gewenscht vond de copie woordelijk weer te geven.

J. GEESINK.

Copia.

Alsoo door verwaarloosheid ende grooten ongeluke het Stadsboek der stad Diepenheim in Borkelo verbrand is worden, alsoo heeft de Erenveste en manhafte Unico Ripperda als onse gebiedende heer Droste, neffens en met de Edle en ehrenveste Borchmans ende Schepenen deser stad, door waarhaftige bevonden condschappen haarer gehad hebbende Stadsprivilegiën tegenswoordig op 't nieuwe volgende privilegien en articulen, den gemeinen nutt, en best, en goede ordonnantie te houden tegenswoordig weder opgericht. Om sulx alles alsoo stricke te agtervolgen ende te houden soo als volgende articulen vermelden.

In 't jaar 1602 binnen dese stads privilegien ende articulen door bovengemelde wederom op dag Petri ad Cathedram weder opgericht op volgende maniere.

1.

Dat alle ingesetenen deser stad Diepenheim sullen ende moeten rechte elle, regte mate, recht gewichte, geijckede schepels gebruiken. Ende sulcks door de geswoorne daartoe verordineert, laten iken ende probeeren, ende soo iemand dezese te doende in gebrek bleve, nae gedane kerkenprake sal verbeurt hebben: te weeten vijftien stuivers. Ende soo dickwils iemand daar op mogte werden bevonden, sal in bovengemelde boete vervallen zijn.

2.

Ten tweeden dat niemand van de ingesetene borgeren sal of mag eenig ingebrouwen bier, of eenig vremde gedranke op tappen: bevorens die geswooren of gekooren, daartoe de proeve desselven gedaan, ende datselve na advenant der waardie hebben goed erkand bij poena als boven.

3.

Ten derden, dat je niemand van den ingesetenen sal nog mag, eenig vetwarije, hetsy boter, kaase, stockvisch, hering, seepe, sout, of itz anders, schlieten of verkoopen eer ende bevorens, datselve van de geswoorne tot sijner waardije goet erkant word. Ook geenen opslag in eenen vate te doen, sonder dat het van de geswoorne opgesettet word, also sal het vervolgens uitgeslet worden, en dat bij poene van eenen gold gulden en volgens de waren verbeurt tot discretie der Schepenen.

4.

Vervolgens soo als op alle Petri de gewoonheid is gewesen twee vierheeren te kiezen en te stellen welke goede opsicht op 't vuur dragen sullen. Also dat een ieder na verordenter tijd niet mag onder stokken te brouwen of te backen als te weeten tegens de nagt, nog op den sondag te arbeiden, ook den viersteden niet te nahe te faten, als op het agterste gebond dat vrij te laten bij poene van 28 - stuiver.

Item geene wijven bij avond tijden met den flaske omme te gaen als braken, hukelen of diergelijken bij poene als boven gemeld.

Item den vuurheeren wordt belastet goede opsicht te hebben ook dat niemand onder den dienst des Heeren of predication sig te onderstaan eenig gedrancke te tappen het sij dan eenen wegvredigen bij poene als boven. De helfte voor schepen en de ander voor vierhe[eren].

5 art :

Dat geen uitheemse alhier mag resideeren ofte woonen, sonder na omme gank eenes jaars, de borgerschap soo als gebruecklick sal winnen of borgergemoet betalen, te weeten twee gold gulden en voor de borgerschap sestien daler ad 30 stuiver het stuk, eene tonne bier, drie roeden straetens, een leeren emmer, maar soo 't mogte gebeuren dat eener dede trouwen aan een ingebooren kind ofte weduwenstand.

sal de halve borgerschap genieten soo als gebruicklick. Ook sullen de inkomende daar toe gehouden sijn haren vrij ofte echte brief te vertoonen, bij gebreck van dien, geen plaatse nog borgerneering te geven alles tot discretie der Schepenen.

6.

Voorts soo iemand eenig twist of oproer dede veroorsaaken dat parthien sig daarover sloegen ofte bloedrunden heeft verbeurt vijf heeren ponde voorts eenen duifslag drie heeren ponde voorts voor een handwapen een heeren pond.

7.

Volgens soo de Schepen door den dienaar laeten uitroepen om de strate schon te maken, en soo eenige hierinne suimig werd bevonden bij poene vijf heeren ponde als te weeten — 36 — stuiver — stuck. Ook word eenen iederen borger belastet dat sij ishaaken te aller tijd bij sig hebben sullen bij poene des gebreeks eenen gold gulden a 28 stuver het stuck.

8 arti:

Dat niemand eener den anderen sijne tuinen of vruchten in deselve sal afbreken of te niete maeken bij poene van drie pond, ende soo iemand daarop word bevonden, sal den schaden restitueeren en daar boven verbreuket hebben 24 — st. —

9.

Sullen de Schepenen op alle Petri vier gesworne schutters kiezen, dewelke den nieuwen Esch ende op alle landerijen, goede opsicht sullen dragen, ende soo iemand overslachtige beesten hadde, en die bevonden worden deselve te schutten ende na kennisse der Heeren borgemeesteren ende na gevisiteerden schaden te straffen, voort soo sullen de schutters gehouden sijn goede opsicht te hebben op het veld ende Broek om geene vreemde beesten daarop te laten komen, voor ieder beest de schutters 3 — stuiver ende de Schepenen tot discretie.

10.

Op alle Maij sal maar kerkenspraake geschien geene ongekrampste verken op 't Broek te laten drijven bij poene de inheimsche 1 — stuiver — ende de uitheimsche — 2 — stuiver.

Item nog word alle den jenigen belastet soo landerijen in den nieuwen Esch hebben, dat sij sullen goede vruchte maken, soo wij nae gedaner kerkenspraake suimig word bevonden of in eenige landerijen dat de eene den anderen schaden daardoor mogte geschieden sullen verbreuket hebben 2 — gold gulden, eenen halven gold gulden voor de schutters de rest voor de Schepen langs de stegen ofte straaten.

11 art:

Item degeene soo landerijen hebben aen stegen ofte straaten, ofte hellewegen, soo verre de hellewege deses strekken niemand sig te onderstaan bij den weg graven te graven om den worp op sijn land te werpen, behalven de geene soo van olders daertoe gerechtiget, maar den worp in de steege te werpen wie daarop word bevonden sal verbreuket hebben vijf heeren ponde.

12 art:

Item dat alle water leijdinge die gewoonlijk na gedaane kerkenspraake sullen opgeruimt ende opgegraven worden, ende soo iemand daarin naelatig oft suimig word bevonden sal na eerster kerkenspraake verbroken hebben vijf heeren ponde, ten anderen maal dubbeld, ten derden maal drie dubbeld, en sulx sal geschieden 's jaars drie maal, met schraen rijmen of graven en daar dit gerichte toe schuldig is dieselve ook daarin te holden.

13 art:

Item soo iemand word bevonden op den Hasedam om den te bloeten, het sij met houd of eenige andere dingen, sonder consent der Heeren Borchmans of Schepenen, sal verbeurt hebben vijf heeren ponde.

Voorts den soom omme langes den Hasedam met geenē dinge niet te bloten bij boven genoemde poene het sij met plaggen ofte andere dingen en den hovedicks plaats voort gevriet tot aan den Goorschen weg op deselve boete als boven gemeld.

14 art:

Soo hebben Borgemeesteren en Gemeensluiden met malckanderen ingeruimt datse sig te samen verboden die geene soo bij huis wesende niet erschienen sal de boete daarop staande onderworpen sijn, en soo daar eenige wijders in desen pandweijgeringe dede sal van samentlijke Borgemeesteren aen de Hoogheid overgegeven worden, en wanneer sig een of ander absenteerde de boete daarop gesteld geven eenen gold gulden a - 28 - stuiver.

15.

Item bij Borgemeesteren en Schepenen geresolveert en besloten dat niemand van de ingesetene borgeren sal magt hebben sijn behuising te verkoopen ofte de huissteden te verbloten ten ware dan dat hij aanloovende binnen het jaar een ander ofte beter huis op deselve plaatse weder te setten en daarover genoegsaam cautie te stellen ook geene nieuwe uitdrifte te maken, het sij met consent der Schepenen.

16.

Item mede besloten dat niemand sal mogen eenige vuilinge van verstorvene beesten klein of groot in den Lutkenhagen brengen nog in stegen ofte straten om te begraven in der stad wijgbolt gelegen maar op 't Brink agter de Siepinkstede ofte op 't Swarteveldiken bij die bergen en soo diepe begraven dat sij van den honden niet opgekrabbet en worden die contraventeurs sullen der stad ofte schepen vervallen sijn met twee gold gulden boete.

17 art:

Anno 1608 op Petri hebben Borgemeesteren en Gemeensluiden met elkanderen voor goed gevonden dat een ider sal

gehouden sijn van de borgers, ieder voor sig voor sijn huis en huissteden de straate te maken bij poene als daar sal worden opgesett een ieder onderworpen sijn. Ende soo eenige wilden in desen pand weijgering doen, sullen deselve aan de Hogheid werden overgegeven op eene boete als daarop sal worden gesteld.

18 art:

Anno 1617 op dag Petri is eene gemeente resolutie van Borchmans, Schepen en Gemeensluiden gehouden van wegen de arbeiders of daghuurders alhier binnen Diepenheim, dat deselve ordre sal gevolget worden soo als hier beschreven:

Een saadmeijer en plaggenmeijer des dages vier stuiver en een grasmeyer ses stuiver en bij de wintertijd of korte dagen tusschen Michelij en dag Petri ider dorscher des dages drie stuiver of ander werk wat nootsaakelijk voorvallen mag.

19

Is nog gestatueert dat geener in den Lutkenhagen of de opgeworpene graven, rondom den Lutkenhagen sal mogen eenig flas dijken.

Die hertegens bevonden wert gedaan te hebben sal soo dickwils als het gebeurt den Schepen twee gold gulden straffe geven, nog eenig sand uit den Lutkenhagen halen bij deselve boete.

20 art:

Anno 1620 op dag Petri is in presentie van onse Edle Heeren Drost en Robert van Ittersum, van Borchmannen, Richteren ende Schepenen alhier eendrachtelijken resolveert ende besloten dat geene ingesetenen deses stedekens eenige gansen zullen houden mogen ende in 't kerspel niemand vrij sal staen meer als twee olde gansen met eenen ganten te holden ende die hier tegens doen mogte sal men die gansen Op 't Broek vrij mogen doodslaen.

21 art:

Anno 1647 den 23 Februarij op Petri is bij Borchmannen en Borgemeesteren des stedekens Diepenheim te overstaan der

ganste Gemeente goetgevonden en geresolveert dat tot vermijdinge van branden niemand sijn asche op of aan den mestval sal mogen leggen bij verbeurte van 2 goldgl. soo menigmaal sulx gedaan word waarop de vuurheeren van tijd tot tijd goede achting sullen hebben.

22 art :

Word wel expresselijk van de Borgemeesteren en gemeenslijden van 't stedeken Diepenheim verboden dat sig niemand van de ingesetenen, ofte anderen in 't kerspel sal mogen onderstaen in den Nieuwen Esch eenige beesten ofte peerden te weijden ofte hoeden bij de boete van twee goldgl. a 28 st. het stuck waarop die geswoorne schutters goede achting sullen hebben ende sullen soo menigmaal iemand bevonden word inde voornoemde boete vervallen sijn.

23 art :

Word oock mede expresselijk van Borgemeesteren en gemeensluiden alhier verboden dat sig niemand van den ingeseten sal onderstaen eenige riskens van willigen ofte anders afhouden oft ook eenes anderen thunen te verbreken, soo iemand daar op mogte bevonden worden ofte bewesen konde worden sal in de boete van 1 - goldgl. vervallen wesen ende den eijgenaar den schaden vergoeden tot kennisse van de Borgemeesteren en Gemeensluiden.

Attesteeren en bekennen wij ondergeschrevene oude Borgemeesteren der stad Diepenheim, dat wij voor eenige jaaren op versoek van onse mede Borgemeesteren dewelke meerendeels in den Heere bint gerust, met dit tegenswoordige Stadsboek geweest sijn op de hovesate Stuvelaar en hebben 't selve aan den overledenen Heer Nicolaas Christoffer van Beverforde, Drost der Heerlijkheid Diepenheim en Haxbergen, gepresenteert met versoek soo daar in 't selve boek eenige articulen mogten vervattet sijn dewelke de Borgemeesteeren van Diepenheim niet souden mogen observeeren en nae komen, dat sijn HWG.

Gest. dieselve mochten gelieven te annuleeren en door te strijckken. Dat daarop ons van sijne HWG. Gest. tot antwoord is gegeven ick sal het wel beter weten ick hebbe u de gerechtigheid niet gegeven en ick kan u die ook niet nemen, daarom mogt gij Borgemeesteren de stads gerechtigheid, luid aan mij vertoonde stadsboek, wel agtervolgen. Orconde onse handen, actum Diepenheim den 24 Octob. 1684.

Was geteekent

Garrit Manten

en

Julius Wolbers

pro vera copia

Philip Cattel Verwalter Richter.
